
FAITH and SCIENCE

Ukrainian Religious Magazine
101 Cambridge Road, Brookhaven, Pa., 19015
U. S. A.

---

86   SEPTEMBER—OCTOBER   1976

Передплата: Річна   4.00 дол.
   Піврічна   2.00 дол.

Передплату посилати на адресу:

“Faith and Science”
44 Pine Grove Terr.
Newark, N.J., 07106, U.S.A.

З М І С Т

1. Чесність і правдивість	1
2. Про Бога	2
3. Мій ідеал	3
4. Ісус — над усе!	4
5. Про життя	6
6. Атеїзм без маски (IV)	7
7. З біблійного	13
8. Створення світу	14
9. Зректися себе	18
10. Пам'ятаєш?	19
11. Як промінясто	19
12. Мати, батько, діти	20
13. Терпіння	23
14. Золоте коло Америки	23
15. Безпідставний неспокій	30
16. Осінні роздуми	32
17. Трикутник смерті	33
18. Хто як вітається	37

Чесність і правдивість

Чесність є заслугою спокою для всього на світі та ознакою слави від присутності Милостивого Бога. Хто досягнув цього, той досягнув скарбу, багатства і визначности.

Чесність є надійнішим засобом безпеки і миру людства. Стійкість кожного діла постійно залежить від неї, і світ пошани, слави та впливу освітлюється її світлом.

Чесність є найблискучішою прикрасою для храмів і найкращою оздобою для голови. Дотримуйтеся чесности за наказом Всемогутнього Велителя.

Принцип віри — менше слів, більше дії. Той, у кого слова перевищують його діла, знає, що його небуття краще від його буття, його смерть ліпша від його життя.

Правдивість є основою всіх добродієностей людства. Без правдивости прогрес та успіх неможливі для душі. Коли ця священна якість усталиться в людині, всі інші божественні якості закріпляться також у ній.

Нехай світло правди випромінює ваше обличчя так, щоб знали, що ваше слово є словом вірности та довір'я.

ПРО БОГА

II.

Віру в Бога може відкидати тільки поверхова освіта, яка лиш пригубила чашу знання і само впевнено твердить, що їй все ясно, все доступне і відоме. Глибока ж освіта, що основана на знанні таємниць землі і неба, на виясненні законів природи, неминуче приводить людину до Бога. Вивчення неосяжної Божої книги, назва якій — Всесвіт, змушує великих учених на кожній сторінці, в кожному рядку цієї книги, в русі небесних тіл і в житті незначної комашки, бачити накреслене ім'я Творця.

Видатний англійський філософ і природознавець Р. Бекон сказав, що завдання справжньої науки і філософії полягає в тому, щоб людство прийшло до досконалішого розуміння Творця, та що найкращим засобом для цього, після Святого Письма, є докладне вивчення світу. Ці слова Бекона тим ясніші кожному мислителю, чим глибший його розум і чим ширше його знання.

Візьмімо, наприклад, І. Ньютона, який вияснив закон руху небесних тіл. Інші великі вчені не знаходять належних слів, щоб його

звеличати, тоді як сам Ньютон говорив про себе: "Не знаю, яким я видаюся світові, але самому собі я уявляюся дитиною, що бавиться на морському березі та збирає гладенькі камінчики й чудові черепашки, тоді як великий океан приховує від її очей правду". Так скромно думав про себе цей великий геній розуму й науки. До Бога ж, навпаки, він відносився з такою пошаною, що навіть на вулиці, вимовляючи ім'я Боже, він здіймав капелюха.

Видатний математик і фізик А. Ампер, що відкрив один з основних законів електродинаміки — закон взаємодії електричних струмів, в одному із своїх листів радить молодому вченому: "Бережись, щоб не займався виключно наукою, як це ти робив досі. Вчись, досліджуй земне, бо це обов'язок людини науки; але на видимий світ дивись одним оком, а друге постійно спрямовуй до вічного світу. Одною рукою досліджуй природу, а другою, як дитина за одяг батька, тримайся за край Божої ризи".

Г. П.

Погані книжки можуть так само нас зіпсути, як і погані друзі.
Хитрість — це дрібна монета: за неї не купити багато.
Щоб повірити в добро, треба почати робити його.
Я гарний, я сильний, я розумний. І все це я сам відкрив.
Не ходи по гладенькій дорозі — посковзнешся.

Г. Домашовець

МІЙ ІДЕАЛ

Мій ідеал — рубін дорогоцінний;
Мій ідеал — це боротьба зі злом.
Тяжкий мій шлях: все гори та долини...
Іду вперед... іду лише з Христом.

В цім світі я — пливу, неначе в морі,
А зір я свій керую в небо лиш...
О, Христе мій! І в радості, і в горі
Надія — Ти! Ти світ цей побідиш!

Зі мною Ти й тоді, коли невіра
Й людська байдужість полонить серця,
Коли навколо лиш сучасність сіра,
Одна журба і смуток без кінця...

Коли мої ослабнуть трохи ноги,
Коли душа хитається моя, —
Згадаю тих, що вірували в Бога
І за Христа поклали все життя.

Мій ідеал горить, коли темрява,
Неправда й зло поборює всіх нас...
Борюсь тоді, бо в Правді — моя слава,
Христос кріпить мене в скорботний час.

Христос кріпить, коли у цьому світі
Гріх всіх людей підкопує й валить;
Та ніби квітам — сонечко у літі, —
Христос мені дає спромогу жить.

Мій ідеал — любити й шанувати
Всіх тих, кому спокою тут нема,
Хто Бога тут не хоче пізнавати,
В чий душі — і холод, і зима...

О, Спасе мій, Ти — идеале любий,
Дорожчий Ти понад саме життя!
Ти врятував мене навік від згуби,
Покликав нас до світла з небуття!

"Вибрані твори"

ІСУС — НАД УСЕ!

(Продовження)

Але упадок у гріх приніс людству набагато більшу шкоду. Не забудьмо, що дерево пізнання добра і зла не було звичайним деревом — яблуною, як про нього зовсім неправильно думають. Це було особливе дерево, овочі якого Бог строго заборонив споживати, бо скуштування його плоду стало спричинником смерті, і то такої смерті, яка передається з роду в рід аж до наших днів. Отже в структурі соків овочу з того забороненого дерева була така шкідлива речовина, яка, модерною мовою науки говорячи, ввела мутацію і в людські гени вмонтувала процес старіння та смерті. І таким способом людина втратила можливість у цьому тілі жити вічно. Тепер вчені своїми силами й знанням стараються повернути нашому тілові штучно безсмертя й безнастанне відновлювання його.

Таким чином, жахливі наслідки переступу Божої заповіді спадково передаються з роду в рід. Це дивне явище наука генетичної біології відкрила щойно в останніх роках без знайдення відповіді на питання: Як направити вчинене зло? Отже, наука не може дати належної відповіді на старинне питання, а люди, як народжувалися грішниками й ворогами Божими колись, так і донині народжуються в беззаконстві. "Отож я в беззаконні народжений, і в гріху

зачала мене мати моя" (Псал. 51:7).

Тепер, нехай ваша дитина зробить шкоду, велика вона чи мала, у вашому домі, вона не може сама її направити, бо вона є безсила і не має жодних засобів. Заплатити за направу вчиненої вашою дитиною, свідомо чи несвідомо, шкоду мусите ви. У сфері Божого доморядництва за вчинену людьми шкоду мусив заплатити Сам Бог, віддаючи Свого Улюбленого Сина в заступницьку смерть за кожного з нас. Тільки Бог у Христі Ісусі міг взяти нашу вину на Себе і прийняти нашу кару смерті й розлуки з Отцем на хресті за всіх людей, щоб покрити наш гріх. "Але жодна людина не викупить брата, не дасть його викупу Богові, — бо викуп їхніх душ дорогий, і не перестане навіки, — щоб міг він ще жити навіки й не бачити гробу!" (Псал. 48:8-10).

Адамові та Єві в раю Бог дав прообразну лекцію про покриття їхнього гріха, навчаючи їх наочним прикладом: невинні тварини мусили прийняти смерть у заступництві за них, щоб покрити їхню наготу — неспроможність направити вчинене зло. Але ті невинні тварини не могли викупити їх від їхньої вини та від Божого суду, вони служили тільки прообразом того, що мало статися в майбутньому з Христом. "Але в них спо-

мин про гріхи буває щороку, бо тож неможливе, щоб кров биків та козлів знімала гріхи!" (Євр. 10:3-4).

З плином часу людство вибрало дві дороги щодо Божого правосуддя. Одні пішли дорогою Каїна в його релігії шукати умилоствлення чиненням добрих діл перед Богом, вважаючи навіть саме жертвоприношення найбільшим своїм ділом, через яке могли б знайти ласку в очах Божих. Такий підхід до справи був цілком хибний. Другі пішли дорогою Авеля, в релігії якого принесення живої тварини на жертвник служило символом заступницької жертви і прообразом жертвоприношення Себе за гріхи людей Господа Ісуса Христа — Агнця Нового Заповіту, заколеного від закладин світу. "Їхні імена не написані в книгах життя Агнця, заколеного від закладин світу" (Об'яв. 13:8), (тут йдеться про імена тих, що поклоняться не Богові, а антихристові).

Як Ізраїль виходив з Єгипту, Бог зробив з ним Заповіт, в якому також уведено жертвоприношення як прообразну лекцію про Боже правосуддя і про Божий середник покриття людської слабості в порушенні Закону і Заповіту. Проте жертви і жертвоприношення символічно вказували на Месію, Який мав прийти і дати Себе в жертву умилоствлення на покриття людських гріхів. Приносивши в жертву невинних тварин, кожний ізраїльтянин мав дивитись у майбутнє до Месії і вірою прийняти Божий дар викупу і покриття гріхів.

У цьому відношенні Ізраїль мав бути іншим народом, народом віруючи у Бога, який з вдячністю приймав від Бога єдиний повноцінний середник умилоствлення й покриття гріха — символ Агнця Нового Заповіту. Інші народи приносили в жертву діла своїх рук, а як давали в жертву тварин, то вважали своє жертвоприношення за добре діло і приемний Богові учинок. З того огляду тільки заможні люди могли виявити більшу релігійність, коли приносили більше жертв і часто, — але як багато вони обманували себе.

Наслідком духовного відступлення від Бога в Ізраїлі прийшов моральний занепад, а з тим також наспіли народні труднощі. Втративши належне розуміння і духовний погляд на суть Божого Закону й значення Божого Заповіту з ними, вони, за прикладом невірних Богові народів, які пішли дорогою Каїна, хотіли надолужити своє зло і гріх численним жертвоприношенням, щоб своїми ділами купити собі ласку в Бога. Але таким підкупним і нечесним жертвоприношенням ніхто не міг догодити Богові. Про це докладно з'ясовано в таких словах: "Справедливість і правду чинити — для Господа це добірніше за жертву. Жертва безбожних — огида, а надто тоді, як за діло безчесне приноситься" (Пр. Сол. 21:3, 27).

Бог заперечив і засудив таке жертвоприношення через уста своїх вірних пророків, що докладно бачимо з таких місць Старого Заповіту: 1 Сам. 15:22, Псалом 50:8-14, 51:16-17, Ісаї 1:1-14, 66:3,

Єремії 6:20, 7-21, 14-12, Осії 6:6, 8:13, Амоса 5:21-24, Михея 6:6-8.

Христос також заперечив таке підкупне жертвоприношення: "Ідіть же і навчіться, що то є: "Милости хочу, а не жертви", бо Я не прийшов кликати праведних, але грішників до покаяння" (Матв. 9:13). "Коли б знали ви, що то є: "милости хочу, а не жертви, то ви не судили б невинних" (Матв. 12:7).

ПРО ЖИТТЯ

Життя — це об'єднання внутрішніх сил у людському організмі, якими цей організм розвивається, росте, побільшується. Жити — це означає виконувати всі функції органічні, належні людській будові.

Хто вірить, що має тільки земне життя, і згідно з цим живе, той не володіє більшим, ніж мають нижчі створіння — тварини і рослини. Життя тілесне, органічне є одночасно і смерть, бо воно призначене на вмирання. Воно має тілесні думки, а думки тілесні — то смерть (Рим. 8:6).

Для християнина життя — Христос. Він був і є життям та світлом людей. Життя тому є світлом, що його темрява смерті обгорнути не може, не погасить (Ів. 1:4-5). Христос помер, але й воскрес; померемо й ми, але могили не належимо. Таке життя безсмертя,

Ап Павло у своїм Посланні до євреїв дуже докладним аргументуванням насвітлив жертвоприношення Ізраїля та причини його остаточного припинення після принесення Себе в жертву Господа нашого Ісуса Христа в таких важливих місцях: Євр. 8:7-13, 9:1-15 і 10:1-19.

(Далі буде)

що його Христос дає віруючим у Нього, нам необхідне. Життя органічне Бог дає кожному створінню (Дії Ап. 17:25). Життя ж духа є нове життя, яке людина отримує через Христа (Рим. 6:22-23).

Людина, народжуючись, стає залежною. Є дві служби у двох початків: один платить смертю, а другий — життям вічним. Хто Богові не бажає служити, той вважається недостойним вічного життя (Дії Ап. 13:46).

Життя вічне можна зберегти, заховуючись тільки через Христа — в Бозі. Тропічні рослини завжди зелені, квіти їхні завжди прекрасні, коли вони зберігаються в оранжереях, під скляним дахом, захищені від холоду та вітрів. Ісус Христос радить: "Перебувайте в Мені, а Я в вас!" (Ів. 15:4).

Ф. В.

АТЕІЗМ БЕЗ МАСКИ

IV.

Історичні передумови бурі

Свобода вибору між вірою і невір'ям, як і свобода жити чи відібрати собі життя, належить до права людини. Тільки при цьому необхідно пам'ятати, що "мусимо всі ми з'явитися перед судовим престолом Христовим, щоб кожен прийняв згідно з тим, що в тілі робив він, — чи добре, чи лихе".

Захід дав світові великих мужів віри, які збагатили наше життя духовне та сприяли загальному суспільному поступові. На Заході також жили і працювали Карл Маркс, Фрідріх Енгельс та навіть Володимир Ленін, думки яких не відповідали тодішньому державному ладові, ні релігійним настановам. І Захід дивився на такі суперечності, як він дивився на звичайне явище відпливів і припливів, що разом з водою виносять на берег мул і бруд. Бо на Заході життя вже йшло досвідом вільного вибору та широкої обізнаності з нашаруванням різних поглядів.

Але те, що було буденним і переходим для Західної Європи, атеїзм, використовуючи внутрішнє ускладнення країни і розпачливе шукання провідної зорі, представив російському народові чимсь новим і заманливим. Зрештою, в народі Російської імперії було багато причин хапатися бодай за рятівну соломинку. Коли народи інших країн Європи мали можливість дихати ідеями свобо-

ди, в Росії розбещений поміщик ще довгі роки топтав людську гідність свого кріпака і жорстоко нівечив його долю. Фабрикант розглядав робітника все ще тільки тягловою силою, по використанні якої вона втрачала для нього вартість. Для монарха піддані його країни, за винятком упривілейованої частини, все ще носили давню зневажливу кличку "неуків" і "смердів".

Пригадаймо життя Тараса Шевченка. Надто гірка його кріпацька доля. Загально визнаний талант належав до інвентаря якогось бездушного вандала — поміщика Енгельгардта. І не було в державному законі найменшої щілини, через яку можна було б вийти на волю, подарувати народові свій талант, а країні принести славу. Його можна викупити, як викуплюють річ, виторгувати, як торгуються за худобу. І друзі Шевченка йдуть з Енгельгардтом на торг. Відомий художник Карл Брюлов малює портрет поета Василя Жуковського, влаштовують лотерею-аукціон, і за виручені дві тисячі п'ятсот карбованців отримують 22 квітня 1838 року відпустку для нашого генія.

А філософ Григорій Сковорода? З його чистими і широкими ідеями не мав він у великій країні ні належної пошани, ні відповідного притулку. Навіть перед своєю смертю сам викопав собі могилу. А на пам'ятнику зостався поколінням його гострий афо-

ризм: "Світ ловив мене, але не спіймав". Ціла тодішня система була для нього не творчою атмосферою, а уловлюючим світом.

Усякий натяк на свободу думки, на свободу самовизначення, на назрілу реформу застарілого порядку, натрапляв на гострість царського абсолютизму і розбивався на дрізки. Давно затвержені привілеї безпринципно касувались, знайшовши для цього будь-який привід. Так, наприклад, 3-го серпня 1775 року вийшов указ Катерини II про ліквідацію Запорізької Січі "за ображення імператорської величності". По архівних паперах вдалося встановити, як повелася цариця з керівниками Січі. Таємно, наче великого злочинця, кошового отамана Петра Кальнишевського кинули в один з найпохмурніших казематів Соловецького монастиря. У кам'яному мішку Головленкової в'язниці провів він довгих 16 років, а тоді ще 9 років у камері-одиноці. Військового писаря Глобу та військового суддю Головатого за височайшим повелінням і за згодою Синода 1776 року відправили в сибірські монастирі. В указі Синода говорилося: "щоб в'язні сії утримувані були безвипускно із монастирів і віддалені були не тільки від листування, але й від усякого з сторонніми людьми поводження". Ніколи вже не вийшли вони з монастирських в'язниць.

Народна довготерпеливість все більше обтяжувалася повсюдним безправ'ям, немилосердним визискуванням, свавільно створюваною недолею та розрахованим

триманням мас у безпросвітній темряві. Сердечна добрість повільно, але щодено вичерпувалася глухістю до повсюдної кривди та зневагою найпростіших вимог людських почуттів. Якраз, як діялося колись за часів пророка Єзекиїля: "Князі її в середині її, немов ті вовки, що здобич шматують, щоб розливати кров, щоб губити душі ради користи. А пророки її все замазують болотом, бачать марноту, і чарують собі неправдою, вони кажуть: "Так говорить Господь Бог", а Господь не говорить... Народи краю тиснуть утиском та грабують грабунком, а вбогого та бідака гноблять, а чужинця тиснуть у безправ'ї" (Єзек. 22:27-29).

Зневажена і зламана душа, по мірі усвідомлення свого становища, потрапляла в стихію обурення, і над країною скупчувалися чорні хмари народного гніву, як передвісника грізної бурі. Тарас Шевченко гостро відчув жах цього гніву, увібрав його в слова і вклав попереджуючою громовицею до "Кобзаря".

Царський режим, заскнілий у певності свого права, вважав для себе зайвими лекції історії. Коли у 1905 році доведений до розпачу народ спробував звернутись до царської милости з проханням, щоб полегшити його тяжкий стан і зрозуміти його нестерпну долю, то з дозволу царя відповіло військо гострими шаблями та рясиною кулями. Упривілейована частина в своїй більшості продовжувала жити своїм відірваним від реальності життям, чи то в стилі пана Енгельгардта, чи то Фонві-

зінського "Недоростка", чи то Гончаровського "Обломов", а то й дозволяла собі загравати з лібералізмом, залишаючись байдужою до долі власної країни.

Дивлячись на хід життя і розвиток у ньому подій, Максим Горький у своєму "Буревіснику" міг уже конкретно охарактеризувати загальне нетерпеливе очікування: "Хай сильніше гряне буря!"

А Церква? За словами ап. Павла, вона є "стовп і підвалина правди". Її високе завдання передавати чисто голос Бога. Обов'язок її служителів вірно і бездоганно виконувати своє служіння в усіх життєвих обставинах.

За часу князя Володимира Великого, а також при перших київських князях духовенство було носієм культури і просвіти. На жаль, пізніше, як передають історики, духовенство потрапило до так званого "народного побуту" і, за винятком невеликого верхнього освіченого шару, стало інертним і саме потребувало просвіти.

Послаблення, як і загальний потенціальний вплив Церкви, враховують російські претенденти на престол великого самодержця і ставлять її під важкий молот самоправства. Якщо при Володимирі Великому всі зміни у складі духовенства знаходилися в руках самого духовенства, то вже при Івані Грозному (1547-1584) відносно обрання єпископів зустрічаються у літописах вирази: "Повелінням царя і т. д." Організатор братовбивчої опричнини і масових страт, цинічний отруйник сво-

го боярського оточення, убивця власного сина посягає на виключне право Церкви. Про обрання архієпископа Олександра в Новгороді в 1576 році записано: "А вибрав його на владичтво сам государ".

29 січня 1589 року відвідав Москову Константинопольський патріарх Єремія. За вимогою царя Федора Івановича поставив митрополита Йова патріархом без вирішення Патріаршого Собору. І тільки через два з половиною роки Патріарший Собор погодився на затвердження.

Зі смертю в жовтні 1700 року Андріана, патріарха Московського і всієї Русі, Петро Перший, надто чутливий до влади, як рівно ж і до своєї опозиції, стримує обрання нового патріарха, "щоб від соборного управління не побоюватися заколотів, що ніби походять від єдиного власного правителя духовного". Відтепер Церква в Росії втрачає рештки своєї самостійності.

Бачачи розлад духовного життя і не знаючи іншої ради, Петро Перший видає 25 січня 1721 року "Духовний регламент". У виразах, властивих Петрові, дається розпорядження духовенству, монастирям і народу щодо церковних обов'язків і поведінки. Замість пастирського повчання у документі цьому чути окрик адміністратора. За божественним порядком, духовне може народжуватися тільки від духовного. Той, хто роз'їжджав по вулицях Москви на свинях, улаштував пияцькі оргії, вдирався серед ночі до чужих домів, нещадно розпра-

влявся з інакодумаючими, про якого в народі склалася думка, як про антихриста, не міг бути “Церкви святої добродійства охоронцем”, як це написано у вступі до Регламенту.

Петровська реформа допровадила згодом до того, що на чолі Російської Православної Церкви був поставлений обер-прокурор, якому підлягав Святіший Правительствующий Синод. Якщо обер-прокурор не погоджувався з ухвалою Синода, то мав право уневажнити цю ухвалу без будь-якого писемного акта. За пропозицією обер-прокурора визначалися вищі ієрархи та установлювався склад Синода. Певна річ, мусили бути це ієрархи, що на першому місці ставили принципи царські, а потім — Церкви.

Незгідних з царським самоправством відсилають за високі мури далеких монастирів, або насильно усувають з дороги.

Коли митрополит Пилип, виконуючи свій пастирський обов'язок, докорив прилюдно Івану Грозному за його терор опричниною і відмовився дати йому своє благословення, то цар позбавив Пилипа митрополичого сану і наказав відправити непідкупного служителя на заслання. Через рік, 23 грудня 1569 року, убогий душею самодержець послав до Пилипа одного із своїх приближених, Малюту Скуратова, ніби попрохати благословення на подорож. І цей злих діл майстер, бесідуючи на самоті із страждальцем, задумав його подушкою.

Так чи інакше, через спокусу чи придушення, ніжний і співчут-

ливий пастирський голос рідко чула несправедливо поневолювана паства, а ще рідше відважний, тавруючий голос чули самі поневолювачі. Голос Божої правди позоставався голосом покликуючого в пустині.

Духовне життя не витримує людської надбудови у Церкві. Туга душі за близькістю до Бога шукає вихід у пустельництві, монастирях, а пізніше у дослідженні святої Євангелії. На протилежному ж полюсі людського життя темнішає гріх і поширюється боговідступництво.

У 1908 році, напередодні революції, в Києві відбувся Всеросійський місійний з'їзд. На ньому доповідав відомий московський місіонер протоієрей І. Восторгов. За його словами, він об'їхав усю Росію і мав можливість познайомитися безпосередньо з загальним духовним станом. Оповівши про випадки майже щоденного пограбування церков і монастирів, часто з кривавими жертвами, І. Восторгов зазначив:

“...Безстрашність у злочинах і особливий мужицький нігілізм, самий одчайдушний і нестримний, а тому особливо страшний, — уже давно відмічають спостерігачі нашого народу... Мужицький грубий нігілізм тим небезпечніший, що він лежить на ґрунті цілковитого неучтва. Які плоди він дасть, у що він виродиться, це важко сказати і передбачити, але що плоди його будуть жахливі, в цьому не можна сумніватись”.

Постановка у церквах богослужень, виконання церковних треб

і церковна проповідь, як він бачив, є зовсім незадовільні. Церква могла б вплинути на народ, але цього впливу майже зовсім нема, або його дуже мало.

З'їзд опрацював заходи для церковного і духовного відродження народу, але всі вони залишилися в синодальних архівах. А тим часом зло роздмухувало в серцях свою жарину.

І не можна не додати на шальки справедливості ще один фактор, що має істотне значення в піднесенні чи занепаді народу, а це — Святе Письмо.

Святе Письмо — слово Господнє. Наше знання волі Божої остільки вірне, оскільки воно споплягає на Святому Письмі. Наш духовний досвід остільки певний, оскільки ми керуємося правдою Святого Письма. Наші традиції й обряди остільки допоміжні, оскільки вони близькі духу Святого Письма. “Пізнаєте правду, а правда вас вільними зробить”, — такий ефект Святого Письма у нашому житті. Але Книга, яку кожен християнин повинен глибоко знати та за якою повинен розбудувати своє життя, була знана більшості тільки по її назві. Вона шанувалась, її побожно цілували в церкві, але довгі віки з неї читали уривки в малозрозумілій мові, і для народу вона знаходилася за різними незламними печатками.

Чи читали ви історію перекладу Біблії на російську мову? А чи можете припустити, наскільки ми спізналися з одержанням Біблії в українській мові? Мабуть, рідкісна книжка в Росії й Україні про-

йшла через такі труднощі, які пройшла Біблія.

Бл. Єронім зробив переклад Біблії на латинську мову, так званий “Вульгата”, ще у сьомому віці, визнаний Собором у Триденті в 1546 році найкращим перекладом. У 1522-34 роках реформатор Мартин Лютер доклав усіх сил, щоб дати Святе Письмо німецькому народу в його рідній мові. У 1611 році закінчено переклад Святого Письма на англійську мову, так званий переклад короля Якова, популярний досі в англійських народів. Для російського ж народу настала щаслива хвилина побачити вперше повну Біблію в одному томі у своїй літературній мові аж у 1876 році, видану “за благословенням Святішого Правительствующого Синода”. Довга була її дорога, доки вона стала доступною для народу.

Імператор Олександр I під час свого перебування в Німеччині мав можливість бачити відроджуючу дію християнства, був частим відвідувачем біблійних бесід. 6 грудня 1812 року він підписав проект заснування в Петербурзі Біблійного Товариства, завданням якого було друкувати Біблії “без різних приміток і пояснень”. Стараннями Товариства у 1823 році вперше виходить з друку Новий Заповіт в російській мові без слов'янського паралельного тексту.

Не встигла ще належно розгорнутися видавнича праця, як під тиском придворної реакційної партії імператор Микола I розпорядився 12 квітня 1826 року припинити діяльність Біблійного То-

вариства, а за наказом від 15 липня 1826 року все майно Товариства перейшло до розпорядження Синода.

Довгі тридцять років усе, пов'язане з Біблією, знаходилося під великим спротивом і суворою забороною. Обмежили поширення Святого Письма між народом. Уже перекладені і надруковані вісім книг Старого Заповіту не дозволили продавати, а окремі видання П'ятикнижжя Мойсея були спалені. Припинили продаж Нового Заповіту без паралельного слов'янського тексту. Робилися спроби заборонити народу домашнє читання Святого Письма. Перекладачів, що самопосвятно продовжували свою працю, всіляко обмежували, а навіть карали.

Коли місіонер архімандрит Макарій звернувся за дозволом, щоб надрукувати перекладений ним Старий Заповіт на зрозумілу російську мову, то митрополит Серафим запропонував ув'язнити перекладача. Дальші наполегливі домагання Макарія доправили до того, що на нього була накладена епітимія.

Та жодні перешкоди не зупинили невтомних перекладачів, які бачили духовний стан народу і розуміли насущну потребу в Святому Письмі. І по роках важких зусиль приходить тріумф: у 1876 році вийшла з друку повна російська Біблія. Точність передачі священного оригіналу і краса мови дорівнюють найкращим європейським перекладам. Текст її друкується аж до нашого часу.

Але український народ змушений був ще довше чекати на пере-

клад Святого Письма у своїй рідній мові. Святе Письмо у нашій мові перекладу нашого видатного трудівника Пантелеймона Куліша ми отримали аж у січні 1904 року. Історія цього перекладу повна драматизму, почуття великої відповідальності, нелюдської наполегливості. В обставинах, в яких виконувалась ця велика і важлива праця, потрібне було особливе Боже натхнення, щоб довести її до кінця. Нехай на чужині, за чужі гроші, видана Британським і Закордонним Біблійним Товариством, нехай не всіма прихильно зустрінута у своїй країні, ця Свята Книга в рідній мові, доступна нашому серцю, внесла небесне світло в нашу людську темряву, звершає між нашим народом те вічне відроджуваче завдання Царства Божого, для якого вона призначена на землі.

Та для загальної зміни у духовному житті часу вже не вистачало. Обмеженою кількістю богословських праць, запозичених закордоном, тільки розпочиналися дослідження Святого Письма. Вітчизняні ж філософсько-богословські сили обчислювались одиницями, до того ж часто працювали вони не в Церкві, а паралельно з Церквою. Духовні запити нашого народу ще й досі охоче вгамовуються поверхового змісту літературою та різних усмішкових вигадок, ніж поважними дослідницькими працями.

Важко було людям без міцного внутрішнього оперття протиставитися навалі зла. Важко було рятувати спорожнілі духовно душі. Тому, коли марксистські елементи

З БІБЛІЙНОГО

Навчав пророк уважності до істин,
З пустелі до людських прийшов країв.
Він тим осіннім ще неспалим листям
В розмові серед натовпу ряснів.

І задивлявся блискосяйним зором
На ураганом перетятий шлях.
Чинари ще біля струмка говорять,
Гойдають на гіллях небесний дах.

Забув у клопотах мирських видіння,
Йому казало стерегтися зла.
Юрба — шибала в страдника каміння,
Пробила груди пушена стріла.

За це Господь послав чуму на місто,
І голоду лунав свавільний клич.
Не блискотіли зорі променисто,
На звалищах людей ховала ніч.

Ще пальми біля зводу у пустині
Пригадують: молитися любив
За люд прихідець в сонячнім одінні.
І слъози капали у них з листків.

Ю. Буряківець

кинулися на країну бурею "Інтернаціоналу", все в ній закружилось у революційному хаосі. Сталося за правдою Святого Письма: "А

що вітер вони засівають, то бурю пожнуть" (Осії 8:7).
(Далі буде)

І. Беркута

СТВОРЕННЯ СВІТУ

(Продовження)

ЕВОЛЮЦІОНІЗМ є найпопулярнішим способом пояснення прогресивного розвитку Всесвіту у філософії та в науці в нашому сторіччі. Натуралісти пристосовують його майже до всіх ділянок досліджування, а зокрема до космогонії, біології, антропології, соціології і навіть до релігії. Доктрина еволюції є всеціло моністична, бо для пояснення Всесвіту вона вимагає єдиного початку й єдиної структури. У світогляді еволюціоніста береться до уваги тільки один можливий прошарок існування, який є представлений у єдиному виді сутності — в матерії. Процес безнастанного розвитку матерії від найпростішого до найскладнішого вважається головним принципом еволюції, який еволюціоністи взяли з Арістотелевої ідеалістичної філософії. Його принцип становлення мав би діяти процесом поступової зміни форми матерії від хаотичної до ідеальної.

Незвичайно цікаве питання, звідки і як узявся Всесвіт з його матерією, є найстаршою та найважчою проблемою людини. Вона вже від найранніших часів спонукує його бути філософом. Тому протягом всієї історії людина спостерігала загадковий Світ і вивчала своє відношення до нього, щоб збagnути причину й мету свого існування. Людина безнастанно намагається глибше зрозуміти природу речей свого оточення.

Які ж є можливості людського міркування про початок і розвиток Всесвіту? Все різноманіття людського мислення зводиться до двох головних поглядів. У першому з них належить прийняти достовірним Боже об'явлення, в якому впе-

внено стверджується той факт, що Бог є Архітектором і Творцем усього Всесвіту, бо його Він створив Своїм словом без первинної субстанції. У другому, діаметрально протилежному погляді потрібно відкинути в першій мірі існування Бога з Його необмеженими творчими спроможностями і Його об'явлення як у Біблії, так і в природі. І тоді людям зостається прийняти не що інше, як ілюзорний і неправдивий здогад, що матерія є нескінченно самоіснуюча і самотворча.

В обох наведених поглядах чимало людей мають свої важкі особисті труднощі. Перший погляд вимагає особистого пізнання Бога та віри в ідеальний характер досконалої Божественної Особистості, яка є Абсолютною Правдою. Але разом з тим належить також прийняти Боже об'явлення про створення матерії та Всесвіту Ним за достовірне і фактичне. У цьому об'явленні немає докладно з'ясованих деталей усіх творчих процесів, тому їх потрібно з Божою допомогою шукати самому. Цей погляд є набагато кращий від усіх інших у цьому важливому відношенні, бо він має за свою несхитну і правдиву основу Боже об'явлення — відкриття головних накреслень творчого плану Самого Архітектора і Будівничого Всесвіту. На ньому можна в міру розвитку свого розуміння природи заповняти деталями з чистого наукового досліджування історії процесів творення вищих форм існування без засмічування їх своїми власними здогадами й гіпотезами, зокрема в тих місцях, які ще не є заповнені необхідними конкретними даними з поодиноких ділянок нау-

кового знання. Тільки таке поняття може дати повне задоволення для людської цікавості в осягненні правди, бо Той, Хто створив усе за радою Своєї волі, знає про все Своє твориво набагато краще від усіх тих, які відкидають Боже об'явлення, а лише приглядаються до Божого творива і вигадують кожен свої власні пояснення про те, що бачать.

Тільки живий, вічний і добрий Бог, як Творець Всесвіту, може передати людям вірні відомості щодо самого початку всього створеного. Тому віруючий в Бога стоїть на твердому та певному ґрунті правди і на ньому може вірніше розмістити додаткові інформації про процеси Божої творчості, відтворюючи їхню історію. Але той, хто хоче стояти всеціло на трясині хитких і змінних безбожних здогадів, ніколи не матиме впевнення, ані не знатиме правди ні про себе, ні про Всесвіт.

Протилежний безбожний погляд, в якому відкидається існування Бога Творця, мусить ґрунтуватися на деякій кількості непевних гіпотез про процеси постановки Всесвіту, які люди вигадують для кожного віку в свій спосіб. Він не дає ніколи побажаної певності про правдоподібність даного філософського напрямку. В додатку, він завжди залишає відкритим питання про саме джерело і мету всього створеного, — питання, яке збуджує людську цікавість і в цей спосіб безнастанно живить глибокий сумнів щодо правдивості безбожної філософської системи. Крім того, безбожники наражуються на необхідність частих змін своїх гіпотез і теорій, про що знаємо дуже докладно з історії розвитку безбожного світогляду. Загально прийняті "святі корови" гіпотез наукової філософії чи наукового атеїзму не можуть жити дуже довго, їх потрібно дуже часто дорізувати, а доконавши, замі-

нювати новішими, пристосованими до нового наукового відкриття. Тому в Слові Божім читаємо про всіх, хто заперечує Бога та Його об'явлення, так: "Для безбожних спокою немає, говорить Господь" (Ісаї 48:22).

Протягом усіх тисячоліть свого існування людство поділялося на два ідеологічно протилежні табори: на віруючих у Бога, які прийняли Божу вістку про те, що Він створив усе Своїм словом, і на безвірників, які завжди блукають без правди в пошуках своїх власних, хибних і здогадних пояснень про початок, розвиток і мету існування Всесвіту. До того слід додати, що безсиле логічним аргументуванням і реальними доказами, озлоблене від невдач безбожжя вживає брутальну фізичну силу в жорстокому переслідуванні й фізичному винищенні віруючих у Бога. Їм здається, що правду можна замучити, вбити і поховати назавжди; та вона безнастанно воскресає і живе навіки. Таким чином безбожники виявляють свою велику неморальність, і з тієї причини безбожний світогляд зазнає дуже частих нездоланих криз.

Ідея про самоіснування, самотворення і самокерування матерії є знана від давніх віків у тих людей, які чинили гріх і старалися придушувати голос сумління до тієї міри, щоб умовити в себе нерозумну ідею, що Бога нема, і що Він не створив світу, ані не буде вимагати відповідальності за їхній гріх. З розвитком науки вони з великим завзяттям стараються вживати її до своїх послуг, але цілком безуспішно. З якої сторони безбожники приступають до науки, — вона їх коле, за яку ділянку її вони вцепляться, — вона їх пече, і вони ніяк не можуть запрягти її до свого ярма, щоб мати її покірним знаряддям для успішної пропаганди серед народів.

Самі безбожники пишуть про науку так: "Проте наукові пізнання автоматично не формують правильних атеїстичних переконань. Для цього необхідне діалектико-матеріалістичне осмислення і класово-партійна оцінка результатів практичного їх застосування... Отже, лише поєднання наукових знань з марксистсько-ленінською ідейністю формує правильний світогляд" (Наукова неспроможність, В. М. Кравець). Зо слів безбожницьких пропагандистів видно, що перше потрібно науку перевернути і зловжити, але тоді вона вже не є наукою. Наука не може заперечити існування Бога, але вона без найменшого труду може всіляко потвердити необхідність Його існування і творчості.

До речі, найбільші генії наукового світу, які допомогли в успішному розвитку науки та технології, були глибоко віруючі в Бога. Між ними є такі наукові велетні як І. Ньютон, — математик, фізик і астроном, який глибоко вірив у Бога; А. Ейнштейн, — основоположник теорії відносності, фізик і математик, також вірив у творчість Бога; Ч. Дарвін, — богослов і біолог, широковідомий в природничих науках, вірив, що Бог створив життя або кілька його основних видів, а тоді вони розвинулись у різноманітність. А з ними потрібно б згадати багато інших великих учених, які не можуть собі навіть уявити існування Всесвіту і життя в ньому без чудового надприродного Архітектора і Творця — Бога. Досліджуючи природу й структуру Всесвіту, тільки нерозумний може сказати в серці своїм, що Бога нема, але нерозумніший від нього є той, хто говорить про це ще іншим людям.

Віруючий в Бога є під усяким оглядом у кращому становищі від безвірника. Він розумніший від безбожного без науки і мудріший від нього з наукою; а без-

вірник — нерозумний без науки, а з нею носиться, як зі ступою.

Еволюціонізм має також дуже багато різновидів. Вульгарний або механістичний еволюціонізм пояснював поставання нових форм існування наслідком безнастанного руху простих частинок матерії та сліпим випадком комбінацій їхніх сполук у вищі та складніші форми. Деякі доходили навіть до таких нерозумних висновків і стверджували, що мавпа могла б написати повість, коли б її посадили на необмежений час біля машинки для безтямного писання. Математика, яка є чистою формою логіки, заперечує таку можливість. Це докладно видно з модерних комп'ютерів з необмеженою кількістю комбінацій, — жоден із них ще не написав повісті, хоч набагато перевищує спроможності мозку мавпи. Укласти щось складне і розумне навмання цілком неможливо. Сучасні наукові відкриття відбуваються наслідком дуже великого накопичення знання, досвіду і мозольної планованої праці вчених, а не навмання. Навіть людина з бистрим розумом, не плануючи і не знаючи як, не напише повісті, бо для того потрібні хист, знання і спрямована зусильна праця. Атоми гелію, неону, аргону тощо ніколи не комбінуються в молекули, хоч би як довго вони рухалися. Натомість атоми водню, кисню, азоту, хлору тощо поєднуються в однорідні молекулярні форми відразу після їхнього постання або звільнення з інших сполук. Молекули водню й кисню можна мішати в безнастанному рухові досхочу довго, але докладно означені умови, або співучасть каталізатора чи іскра спричинить їхнє поєднання, щоб створити один вид нової речовини — воду. Отже частини матерії поєднуються в докладно переднакреслені комбінації за стрункими законами, а не навмання. У структурі матерії є вла-

стиві для неї дуже докладні закони, які дозволяють її частинкам поєднуватися у вищі та складніші форми закономірно, щоб виявляти також докладно означені характеристики і взаємодії з іншими речовинними формами. Ніщо не стається навмання, але закономірно. Так сильно вдарила наука по цьому виді еволюціонізму, що він уже не підніметься більше ніколи. І так нерозумно виглядає він тепер навіть модерним еволюціоністам, що самі вони найменували його "вульгарним еволюціонізмом".

Щоб більше не вірити жодним нісенітницям механічного самотворення матерії, французький філософ-ідеаліст А. Бергсон (1859-1941) увів теорію "творчої еволюції" і, засуджуючи сліпе самотворення вульгарного еволюціонізму, вказав, що матерія має в собі невидиму природну творчу доцільність, характерною особливістю якої є спроможність творити з простих елементів складні її форми, які можна зустріти на землі й у всьому Всесвіті.

Таке поняття своєю подібністю наближується до дійсного, в якому стверджується, що Бог уклав Свої закони в природу Всесвіту, щоб усе творилося само й розвивалося в складніші форми. Недолік такого поняття лежить у тому, що самі закони ніколи не творять нічого, але ними орудують ті, хто їх знає і розуміє. Ми можемо прийняти за факт, що закони у Всесвіті обумовлюють певний докладний порядок у сполуках і взаємодіях матерії. Головним завданням законів є зберігати правопорядок у даних умовах, щоб усе, що стається у Всесвіті, відбувалося закономірно, а не хаотично. Знаючи закони, умови і структуру матерії, вчені можуть передбачити наперед хід процесів та їхній результат. Самі закони не можуть мати творчого хисту в

цілеспрямованні й передбаченні побудови складніших форм. Вони не можуть розуміти доцільності тієї чи другої комбінації частинок матерії. Передбачувати і планувати може тільки мисляча духовна розумна особистість. Все твориво докладно свідчить про свою доцільність, бо воно було сплановане і створене для вжитку і для послуг іншого творива. Ми не живемо в світі ізольованих від себе самостійних форм буття, але існування всіх дивних і складних форм у матеріальному світі творить чудову мозаїку щільної співзалежності, яка дає повну нерозривну картину і яка своєю цілісністю свідчить про прецизійно сплановану творчу доцільність у діяльності премудрої Істоти — Бога. Вона мусить набагато перевершувати розумність створеної структурної системи Всесвіту і, пропонуваної Бергсоном, доцільності природи. Природа не може перевищувати сама себе, бо її створила надприродна Істота, Яка є вища від природи, щоб керувати всіма творчими процесами для успішного досягнення мети. Коли б учені, творці способу добування ядерної енергії, не знали детально того, що вони роблять, а своїм знанням, плануванням і передбаченням процесів не були на вищій розумовій рівні від самої доцільності законів ядерної фізики, то невдалим експериментом вони вже давно знищили б себе.

Не дуже довго тішився популярністю запропонований Бергсоном еволюціонізм з творчою доцільністю в природі. Матеріалісти не могли прийняти такого способу пояснення еволюційного розвитку, бо він був поставлений на ідеалістичній основі та мав невидиму і недослідиму наукою доцільність природи за творчого сприячником у видимій і дослідимій матерії. Матеріалізм і, пізніше, натуралізм мусили пояснювати весь світ виключно

фізичними категоріями, бо вони не задовольнилися б іншим поясненням.

Головною проблемою безбожників, як бачимо, є знайти основний творчий принцип для розв'язаних процесів створення ними гіпотетичної еволюції в її самокеруванні й досягненні складних форм існування. А особливими труднощами еволюційного розвитку є непрохідні проміжки між мертвою і живою природою та поміж живими тваринами і духовним творінням — людиною. Тому безбожники допустилися до небувалого в історії людства викривлення дійсності в абсолютно хибному з'ясуванні важливих

трьох прошарків існування, а саме: матерії, життя і духу. Для них дух і життя зводяться до особливих проявів незвичайно складної структури біоречовини. Але, щоб пояснити такі складні прояви живої органічної речовини, потрібне спрощування до основного. Саме тут є велика помилка атеїстів, бо замість того, щоб йти до ще вищого, щоб знайти належну відповідь, вони вертаються назад до первинного і знаходять тільки частинки матерії. Справді, який це нерозумний підхід до такої складної проблеми!

(Далі буде)

ЗРЕКТИСЯ СЕБЕ

“Промовив тоді Ісус учням Своім: “Коли хоче хто йти вслід за Мною, — хай зречеться самого себе, і хай візьме свого хреста, та й іде вслід за Мною” (Матв. 16:24).

Чи замислювалися ми поважно над змістом цих слів: “хай зречеться самого себе”? Кожен з нас знає теоретично, що треба жити для інших, що егоїзм є великим недоліком, але чи усвідомлюємо ми цю Господню умову?

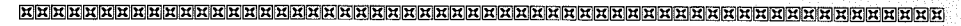
Доки людина не перестала жити тільки для себе, вона ще нічого не навчилася; доки вона не зрозуміла, що свою волю, свою силу, своє життя, все своє єство вона повинна віддати Богові і ближньому, — вона не може йти за Христом. У Святому Письмі є багато вказівок на це, наприклад:

“коли зерно пшеничне, як у землю впаде, не помре, то одне зостається; як умре ж, плід рясний принесе” (Ів. 12:24). Тільки вмираючи щоденно для себе, ми можемо нашим життям принести плід, гідний звання християнина, — той плід, якого очікує від нас Господь, який одночасно корисний і для нас самих.

Якщо ми маємо постійно перед собою образ нашого Спасителя, якщо ми щоденно ходимо у Господній присутності, то не маємо часу думати про себе. Перед нами тоді вічна мета і величні завдання, які захоплюють нас і поривають вперед. Господь і Його високі ідеї стають нашим щоденним життям.

А. К.

ВІРА Й НАУКА

ПАМ'ЯТАЄШ?

Пам'ятаєш літа
Найсвятої віри?
Вірили ми свято,
Вірили без міри:
І любові — ласці,
І бабиній казці.

Та припала інша
Пора лихолітня:
Віру в нас убили
Лжа та злоба світня;
Все тепер байдуже
Слухаємо, друже!

Найлюбіше слово
Нам хто-небудь скаже, —
Досвідчений розум
Зараз його зваже:
Правда певна, щира, —
А не йме їй віра!

П. Грабовський

Як промін'ясто гарний цвіт,
Барвистий, та без запаху,
Так гарні та пусті слова
Того, хто не сповняє їх.

Як промін'ясто гарний цвіт,
Барвистий, любо запашний,
Так гарні та плідні слова
Того, хто чинить після них.

І. Франко

Мати, батько, діти

“Чи все гаразд тобі, чи гаразд чоловікові твоєму, чи гаразд дитині?” А та відказала: “Усе гаразд!” (2 Цар. 4:26).

Повищий текст включає цілу родину. Гехазі, слуга Єлисеїв, запитав у жінки шунамітянки, чи все гаразд із цілою родиною. Пророк турбувався цілою родиною. Очевидно, що дім та Церква — то це дві найбільші Божі установи, через які Бог діє для благословення людства. І для того сатана ці дві інституції найбільш атакує. Він добре знає, що коли повалить ці дві твердині, дім і Церкву, то він повалить цілу структуру народного життя. Не лише грішний світ атакує Церкву, але самі ненароджені від Духа Святого релігійні провідники та їхні бідні обманені послідовники є причиною ослаблення Церкви та праці Божої. Бо це не зовнішні шкідники, що несуть руїну для Церкви, але внутрішні, які знаходяться в Церкві, є причиною руїни її. Аналогія з природи є найкращим доказом цієї правди. Ми часто бачимо червиве яблуко. А чи ми застановились над тим, чи той хробачок зробив дірку зсередини чи ззовні? Кажуть, що зсередини. З яєчка, покладеного під час цвітіння яблуні, груші чи іншого овочевого дерева, виводиться хробачок, який опісля робить собі дірку назовні. Так подібно мається спра-

ва в аспекті родинного життя. Причиною руїни родини є дуже рідко зовнішні обставини, але переважно внутрішні. Нездержливий темперамент, упертість, непростощення і невірність чоловіків чи жінок доводять до неприємних сутичок та розводів.

Наведений вище текст говорить нам про відповідальність у домі. У відповіді жінки шунамітянки служі Гехазі ми знаходимо три важливі моменти щодо ідеального дому.

Присвячене материнство

“Чи все гаразд тобі?” — запитав пророк. Вона відповіла: “Усе гаразд!” Як чудово було б, якби мати могла сказати, що усе гаразд.

Очевидно, це Божа воля, щоб кожна мати жила присвяченим життям для Господа та її родини. Високе і славне становище та покликання бути матір'ю вимагає цього. А також обітниця матеріної нагороди, як написано про це в Книзі Приповістей 31:10-31. На превеликий жаль, це велике становище материнства за наших днів є дуже занедбане. Багато матерів під впливом цього світу та матеріалістичних впливів злегковажили цим великим покликанням. У наші дні можна дуже легко надібати багато занедбаних до-

мів, де діти, залишені напризволяще, роблять усе, що їм тільки подобається, бо матері нема вдома. Жінка сьогодні є всюди, вона — адвокат, суддя, професор, лікар, вона керує автобусом, працює на фабриці та хвалиться, що багато більше заробляє ніж її чоловік. Вона є всюди, тільки не там, де нормально вона повинна бути, цебто вдома. Її дім, діти, іноді і чоловік, залишені на догляд чужих няньок. Пригадую собі, коли я був ще малим хлопцем, раз побачив, що цілий рій бджіл залишив вулик пасіки мого сусіда та з великим шумом пустився навітки. Не знаючи, в чому справа, я переляканий побіг до сусіда, щоб дізнатися, що сталося. А він каже: “В них немає матки. Матку згубили. З тієї причини вони покинули вулика та все це замішання”. Подібне стається в родинних вуликах. Де немає матері вдома, там панує неспокій та замішання. Діти, немов ті бджілки, часто залишають такий дім та попадають у чужі вулики, цебто вулики цього світу.

Щасливий є той дім, а ще більше щаслива та благословенна є та мати, що для неї її родина та плекання її дітей мають більшу вартість, ніж усі скарби цього світу. Яке невимовне її щастя, коли в Божому рекорді буде сказано про неї, як про матір Тимофія: “Я привожду на пам'ять собі твою величезну віру, що була оселилася в твоїй матері Евнікії”.

Очевидно, що тільки така мати може сміливо сказати, подібно, як жінка шунамітянка, що з нею “все гаразд!”

Присвячений батько

“Чи гаразд чоловікові твоєму?” Жінка відказала: “Усе гаразд!”

Певна річ, хто ж знає чоловіка краще, як його жінка. Як це чудово, коли жінка належно оцінює свого чоловіка, і так засвідчить про нього в страсі Божому. Інколи буває, на превеликий жаль, що коли жінка розповість про свого чоловіка, то аж тяжко повірити, чи це той чоловік, що його ми знаємо. Побожна шунамітянка справедливо оцінила свого чоловіка!

Це є Божа воля, щоб разом із матерями і чоловіки жили святим життям. Чи сказав би Господь про нас, батьків, як колись про Авраама Він сказав: “Я знаю, що він накаже синам своїм і домові своєму по собі. І будуть вони дотримуватися дороги Господньої, щоб чинити справедливість та право”. Чи, може, скаже Бог подібно, як про священника Ілія: “Я покараю дім його навіки за гріх, про який він знав, що сини його богозневажають, та не спиняв їх” (1 Сам. 3:13). Так що обов'язок батька щодо родини не є менший, як матері. На кожному християнському батькові лежить велика відповідальність, щоб бути зразком ідеального християнства для його родини як у домашньому житті, так і в церковному. Одна старенька місіонерка, що мала змогу відвідати сотні домів, засвідчила з власного спостереження, що ті родини є дійсно щасливими, де батько і мати є зацікавлені справами Господніми та приймають щирі активність у праці Церкви. Я

запам'ятав собі її слова: "Активність батька в Церкві і його духовний та християнський приклад вдома є доказом того, скільки Господь Ісус Христос є дійсним у його житті". Які щасливі та благословенні будуть ті родини, де батько, подібно Ісусу Навину, поставити своєю метою: "Я та дім мій будемо служити Господеві!"

Батьки інколи послуговуються своїм авторитетом та дисципліною, щоб задержати дітей на вузькій дорозі. Це є добре та необхідне, але замало. У першу чергу потрібно показати приклад самим собою. Сталося раз на певному Богослуженні, сиділи батько, мати та п'ятирічний синочок. На заклик проповідника: "Хто із присутніх любить Господа Ісуса настільки, що готовий віддати себе для Нього?" — багато встали на ноги. Встала ця мати і синочок, а батько сидів непорушно. Синочок поглянув на батька і голосно промовив: "Тату, встань!" Батько надалі сидів, опустивши додолу голову. Тоді хлопчина із розчаруванням викликнув: "Як тато не любить Ісуса, то і Михась не любить Ісуса!" Сказавши це, сів. Ці слова глибоко вразили серце батька; він встав і почав голосно молитись, плакати та каятись.

Присвячені діти

"Чи все гаразд дитині?" А та відказала: "Усе гаразд!"

Інколи буває, що коли поставити подібне питання матері наших днів, то вона з великим ентузіазмом відповість, що все гаразд.

"Позакінчували школи, — вона скаже, — добре заробляють, мають гарні хати, автомобілі". А про духовне життя ані слова. Очевидно, що така мати лиш захоплена земним та матеріальним життям дітей, а духовне — другорядна річ. Щоб дати правдиву відповідь про духовний стан дітей, то дуже багато від родичів залежить. Ми читаємо про великих геніїв духовних, які завдячують їхній духовний розвиток своїм матерям. Таким був Іван Веслей, славний англійський реформатор, що завдячував свою глибоку духовність та віру своїй матері Сузанні. Вона, без огляду на те, що залишена була вдовою із 19 діточками, у великих нестатках, мала міцну віру в Господа, яку вона зуміла прищепити всім своїм дітям. Тож не дивно, що кожна книжку, яку Веслей написав, він присвятив "любій мамі". На запит про секрет її успіху у вихованні такої численної родини в вірі та душі Христовому, Сузанна відповіла: "Щоденне читання Слова Божого та молитва, дисципліна в любові та лагідності. Оце мій секрет".

Святий Августин сказав, що завдяки сердечним молитвам його матері та її прикладного християнського життя, що зробило великий вплив на нього, він став християнином. Подібно висловився славний реформатор німецький, Мартин Лютер, могутній геній духовний Сперджен та багато інших вірних слуг Христових свідчили, що прикладне християнське життя, впливи батька та матері мали на них ефект, що став допо-

міжним, щоб духовно розвиватись, рости та вповні присвятити себе для служіння в справі Христовій.

"Чи все гаразд з тобою, чи гаразд з чоловіком твоїм, чи гаразд з дитиною?" Яка буде наша відповідь?

ТЕРПІННЯ

З усіх благословень, отримуваних нами, дар терпіння — найкоштовніший. Терпіння — це любов у дії. Терпіння — це мати, яка продовжує любити дитину навіть після того, як вона розіллє склянку молока на чисту скатерку. Терпіння — це батько, який любить свого сина навіть тоді, коли той не бажає назвати його татом.

3 блокнота туриста

В. Домашовець

ЗОЛОТЕ КОЛО МАЛЬОВНИЧОЇ АМЕРИКИ

(Продовження)

Сходи Великих Скель

День є погідний і дуже сухий, з чистим темносинім безхмарним небом. Пополудневе сонце освітлює весь далекий простір землі, що лежить перед нами, для якнайдогіднішого спостереження, виявляючи навіть на далекій відстані найтонші деталі великого геологічного дива: Сходи Великих Скель.

Перед нами на першому плані простягаються Пасмові кручі, бо вони є недалеко на другому боці дороги. Різнобарвні тонесенькі пасма відкладів темних сланців, шоколадних пісковиків, білого гіпсу та блідосинюватого вапняку є характеристикою тих місцями на півкіло-

метра високих круч, утворених переважно з Моєнкопі формації, покритої тонкою верствою Шінерумп конгломерату.

За ними багряніють у сяєві сонця Ясноревоні кручі, утворені з Чінле формації, покритої невеликими стятими ерозією шарами Моєнаве формації з пізнього Тріасового періоду та Каєнта пісковика з раннього Юрського періоду (Фото 11-15 у попередньому числі журналу).

Ще далі вирізняються дуже чітко Білі кручі, утворені з потужних відкладів Наваго пісковика з часу ранньої Юри та з покривом Кармель формації, утвореної в середньому Юрському періоді (Фото 13-15).

За ними, покриті рослинністю, але місцями відкриті та голе, простягається вапнякове пасмо Сірих круч з багатьма різними формаціями, відкладеними в пізньому Юрському та в Крейдовому періоді, приблизно 135-70 млн років тому. Сірі кручі геологічно завершують Мезозойську еру.

Ще далі за ними є вапнякові Рожеві кручі з Еоценової епохи (60-40 млн років тому) Палеоценового періоду (70 - 25 млн років тому) Кайнозойської ери (70 млн років тому до тепер). А Столових круч з Міоценової епохи (23-13 млн років тому) Неогенового періоду (23-3 млн років тому) тієї ж ери вже навіть доглянути не можна, й вони сховалися за горизонтом.

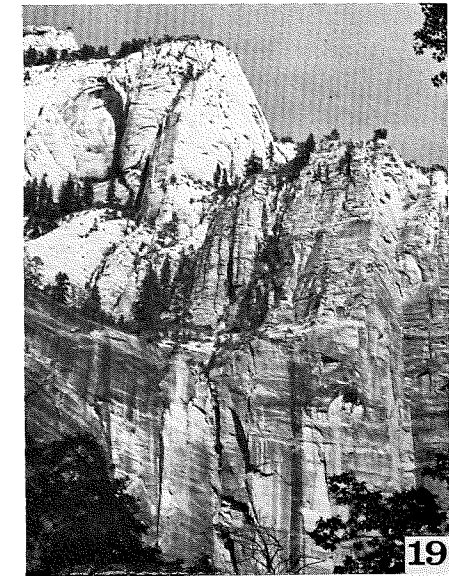
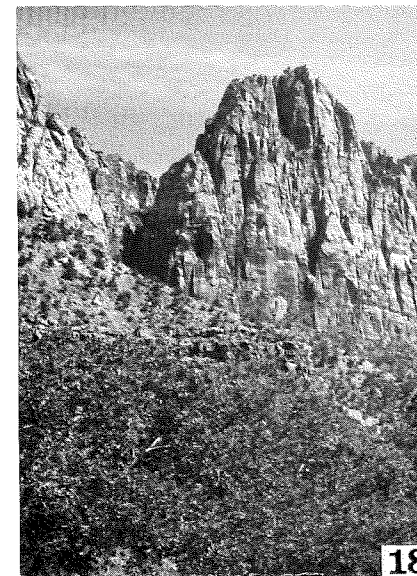
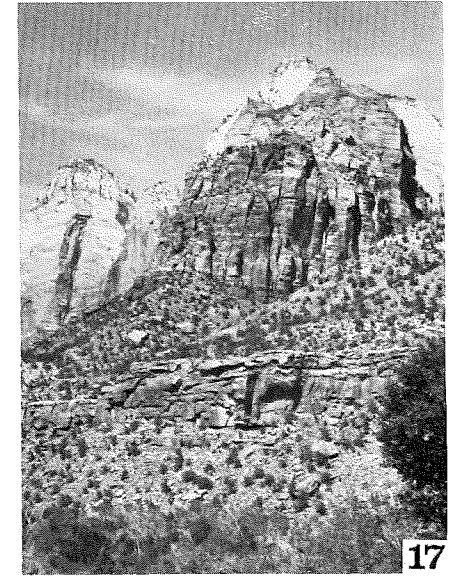
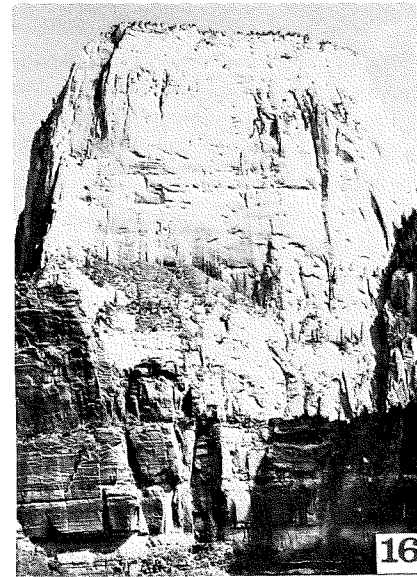
Яка це чудова й захоплююча картина! Крім незвичайної краси скель, природно розмальованих різними відтінками яскравих барв і подекуди покритих рослинністю, перед нами, немов на долоні, розпростерлася історія верхньої частини земної кори тієї околиці, утвореної протягом усієї Мезозойської ери, яка за геологічними даними простягається в проміжку від 220 до 70 млн років тому. Вона розпадається на три періоди.

1. Тріасовий період (220-180 млн років тому) містить у собі три епохи: ранню, середню і пізню. У тому періоді завершилася герцинська складчастість і виникли високі гірські споруди на різних континентах світу. У цьому часі почалося розлучення великого континенту Гондвани на окремі частини. У загальному, в різних місцях на землі в цьому часі відкладалися родовища пов'язані з бурим та кам'яним вугіллям, нафтою, природними газами, залізною та мідною рудою, солями тощо. В морях жили амоніти, белемніти та костисті риби, а на землі розпочали своє панування рептилії, динозаври, черепахи, літаючі ящери

та їм подібні. Щойно під кінець цього періоду появляються примітивні ссавці. Рослинність відзначається буйним розквітом голонасінних й саговиків, гінкгових і хвойних, а кінець Тріасового періоду відзначається сильним розвитком бенетитових.

2. Юрський період (180-135 млн років тому) має також три епохи: верхню, середню та нижню. Назагал на всіх континентах той період є тектонічно дуже спокійний, без особливо важливих горотворчих дій. У морях і великих озерах відкладалися шари кам'яного вугілля, горючих сланців, залізних руд, кам'яної та калійної солі. В Юрському періоді відбувається великий розвиток морських безхребетних як амоніти, морські лілії та рептилії й іхтіозаври, а на землі розвиваються ящери до дуже великих розмірів — різновидів динозаврів. У цьому періоді з'явилися на землі також перші птахи — археоптерикси. Дуже сильно розвиваються ссавці, зокрема пантеотерії. Серед рослинності переважають папоротеві та голонасінні.

3. Крейдовий період (135-70 млн років тому) містить у собі тільки дві епохи: ранню та пізню. На межі епох назагал на майже всіх континентах велику частину суші вкрили моря й у водах осадкоутворювалися карбонатні відклади — біла крейда, мергель, калійні солі та боксити. У морі переважають форамініфери, появляються нові форми белемнітів та амонітів, останні ростуть до дуже великих розмірів. Серед хребетних надалі розвиваються костисті риби й морські рептилії. На землі появляється щораз-то більше літаючих рептилій, а серед птахів покритих пір'ям появляються зубчасті. Під кінець Крейдового періоду вимирають амоніти, белемніти, морські та наземні ящери, а головним чином зникають усі види динозаврів. Про причину

їхнього цілковитого вимертя ніхто докладно не знає. Поруч сумчастих та однопровідних розвиваються також плацентарні ссавці. Серед рослинності з-поміж найбільше поширених були папоротеві та голонасінні — гінкгові, саговики та бенетитові, але в другій половині Крейдового періоду появляються вже також покритонасінні.

Околиця Колорадської плити не раз і не два цілком або частинно опускалася, а над нею пролітали буруни й прокочувалися грізні морські хвилі. Ріки наносили в плитці води з довколишніх гір намил з розмитих скель, який осідав протяжними шарами на морському дні. Іншим разом нове осадкоутворене морське днище піднімалося над рівень води і ставало сушею, а тоді вітер навивав пісок, який високими горами-дюнами мандрував сюди і покривав усю околицю товстим шаром. Його за деякий час знову покривали морські води, коли Колорадська плита опадала нижче рівня моря, й на ньому осідали нові товщі нашарувань гіпсу та вапняку.

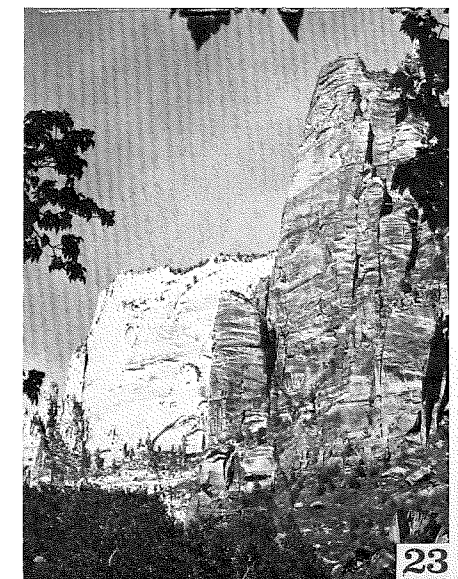
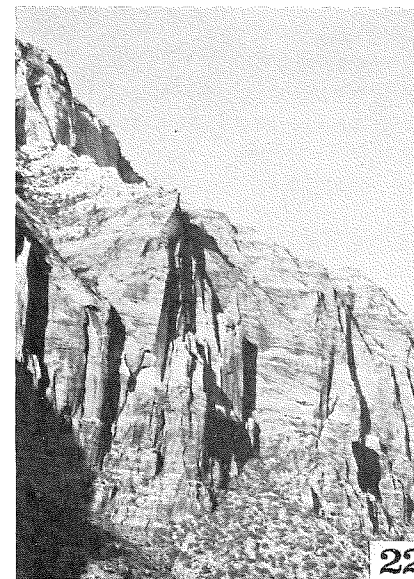
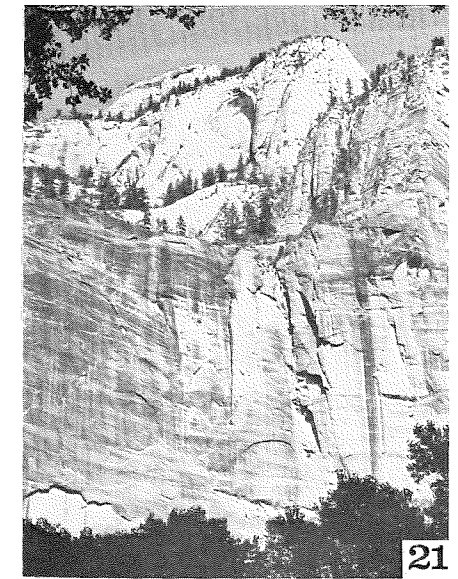
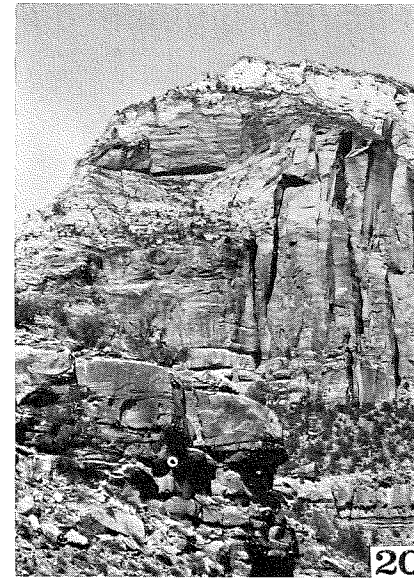
У плитких теплих водах моря з місця на місце мандрували в пошуках їжі амоніти, белемніти та костепері, залишаючи по собі також цвинтарища з панцерів, хребтів тощо, які покривалися на дні моря новими товщами нашарування вапняку, гіпсу й тонкого намуду.

В інших періодах Мезозойської ери моря поволі уступали, а при берегах появлялася рослинність, серед якої ящери вганяли за здобиччю. Спочатку вони були малі, але пізніше в догідних кліматичних умовах розвинулися на велетенських динозаврів, які ледь-ледь могли рухатися на поверхні землі, тому деякі з них перебували дуже багато часу в плитких водах, подібно як тепер гіпопотами. Динозаври були травоядні, але також було

між ними чимало хижаків. Переразлив їмні голоси полошили літаючих ящерів, які спочивали на верхках дерев після полювання над морем. Під кінець Мезозойської ери великі ящери, які розмножувалися з яець, почали вимирати, а їхнє місце швидким розмноженням зайняли ссавці — тварини, які народжуються й ссуть материне молоко. Подібна зміна наступає в тому часі також у рослинному світі, бо під кінець тієї ж ери появляються покритонасінні, які в Кайнозойській ері починають дуже переважати над відкритонасінними.

На переломі Мезозойської та Кайнозойської ери Колорадська плита знову знизилася і покрилася плитким морем. Почали відкладатися нові нашарування гіпсу, вугленосного пісковика, сланців, які пізніше покрив близько стометровий шар вапняку, відкладений тут в Палеоценовій епісі (70-60 млн років тому).

При кінці Міоценової епохи (23-13 млн років тому) і далі Колорадська плита піднялася дуже високо над рівень моря, розламлюючись місцями, і почалася ерозійна дія, яка продовжується донині. Так виглядала приблизно історія нашарувань Колорадської плити. Вода і вітер наносили різновиди відкладів у різні часи й наверхтовували їх потужними шарами, а тепер дією вітру, дощу й снігу відбувається ерозійне нищення тих цікавих і своєрідних відкладів. Руйнуючись вивітрюванням і виношуванням матеріалів, Сходи Великих Скель поволі посуваються на північ і за деякий час цілком розмиються, а вся околиця вирівняється. Але до того часу ще дуже багато наших поколінь будуть оглядати й любоватися чудовими краєвидами Колорадської плити, яка творить головну частину Золотого Кола Мальовничої Америки, і будуть розважати над творчими процесами формування земної кори.

Сонце вже почало хилитися до заходу. А ми, зійшовши з узгір'я вниз, поїхали на північ вздовж Сєвєрського скиду, який частинно відслонює нашарування тих скель, по верхній частині яких ми мчимо автомобілем. Приїхавши до затишної оселі Кармель, ми примостилися на нічліг у motelі. Багряне сонце у величавій заграві сховалося за горами, а свіжа густа роса впала на спрагнені трави та кущі. На небосхилі виринали спочатку великі зорі, а потім його покрила безліч різних сьйяних зір. І Молочний Шлях простягнувся по небу з незвичайною чіткістю. Настав приємний час бажаного спочинку в холодній ночі. Серед темряви почали в уяві виринати велетенські плазуни — бронтозаври, брахіозаври, діплодоки, стегозаври, а в повітрі, здавалося, ширяють величезні птеродактилі й археоптерикси. З води виринали злющі іхтіозаври й плезіозаври... Аж страшно стало й не віриться, що ми є в країні, по просторах якої колись вганяли і ревіли страшні динозаври, що своїм виглядом нагадують легендарних драконів.

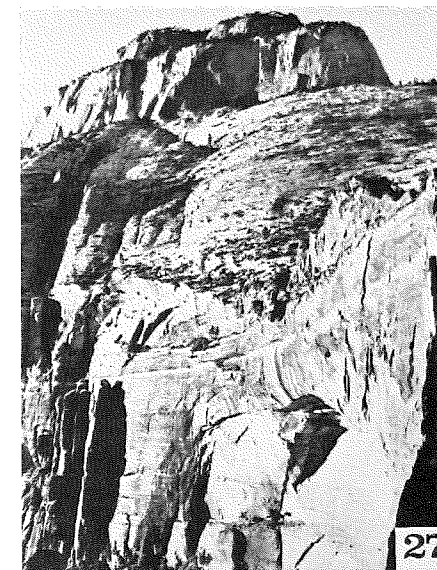
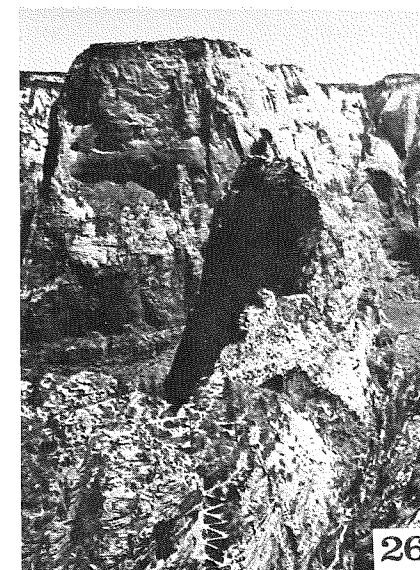
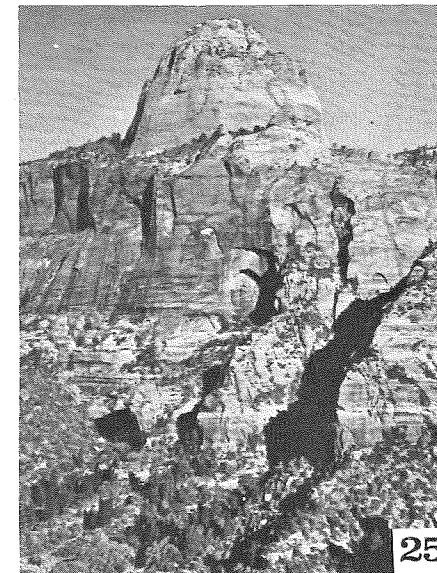
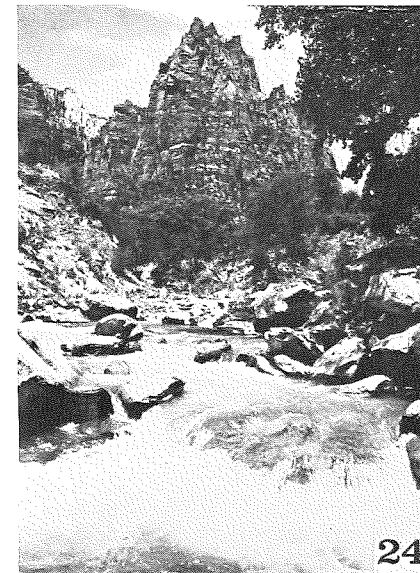
Хоч декому верзлися страшні давні потвори й не дозволяли спокійно спати, проте ми всі відпочили дуже добре та з великою бадьорістю приготувалися відвідати нові цікаві місця. Ми залишили наші речі ще на одну ніч у motelі й не навантаженим авто поїхали на схід на відвідини особливого в тій околиці й у всьому світі парку.

Національний Парк Сіону

Національний Парк Сіону був проголошений заповідником ще в 1919 році. Хоч площиною він є менший від Великого Каньйону та своєю величністю не дорівнює йому, проте він є повний різноманіття незвичайної природної краси потужних блоків скель, якою захоплюють-

ся численні відвідувачі вже віддавна (Фото 16-31). Якесь незбагненне почуття огортає душу в цьому величавому парку. Сама його назва навіює особливим упевненням відчуття присутності Бога. А дивний спокій у глибоко врізаному ярі, оточеному могутніми жовто-червоними стрункими скелями, які, немов стіни колосального храму, підносяться високо аж до темно-синього склепіння небосхилу (Фото 16-23), уводить душу в глибоке почуття захисту і безпеки, що за ними вона безнастанно серед труднощів і небезпек земного життя тужить. Таке глибоке релігійне пережиття, натхненний настрій і сенс спокійного притулку, де душа може безжурно відпочити, дихнути свіжим ароматом небесної атмосфери і позбутися думок непевності та страху, є можливе тільки в Божому Домі — на Сіоні. Нагадується чудова євангельська пісня: "Ходімо до Христа, Чекає нас Сіон! З піснями слави на вустах Оточимо ми трон! Ми йдемо до Сіону, До віковичного трону..." (Фото 16 — скельний масив називається "Білий Трон"). І здається, що звідусіль лине чудова бадьора мелодія ангельських хорів, наповнюючи весь Сіонський Каньйон, і вливається в душу хвилями невимовної радості, яка викликає глибоку вдячність Богів. Щось підшпінтує души впасти ницьма перед престолом ласки Всевишнього і віддати Йому щирий, глибокий і правдивий поклін за Його ласку, милість і любов, а над усе хочеться дякувати Богу за той дивний спокій, в якому душа любить, насолоджується і відпочиває. Хотілося б тут побудувати не лише намета, але цілий дім і позоставитися в ньому назавжди, щоб тільки не втратити тих невимовно чудових почуттів!..

Які ж це особливості заповідника Сіонського парку викликають ті глибокі

почуття, які хвилюють душу до самих її глибин? Національний Парк Сіону відзначається такою величною архітектурою масивних ландшафтних форм, яких не можна зустріти в усій Америці, ані в цілому світі. У ньому одному знаходимо незвичайно приємну велич в незрівнянній ерозійній скульптурі велетенських блоків гірських порід, які своєю масивністю скель не лише притягають до себе особливу увагу, але уводять у глибоке душевне захоплення. Задивившись на них, виносите враження запевнення щодо їхньої стійкості та тривалості, які самі собою свідчать про те, що жодна сила в світі не може їх порушити, ні захитати. Це зроджує в душі незаперечне почуття певності й охорони. Ненамарне, захований високо на скелях від жорстких переслідувань, у важкій хвилині свого життя, німецький реформатор Мартин Лютер у глибокому пережитті Божої опіки увіковічнив слова псалмиста чудовою реформаторською піснею: "Міцна твердиня — Бог для нас, Він понад всі твердині! Наш щит і допомога — Спас В лихій життя годині..." Тут також мимоволі з приємністю нагадується гарна валійська мелодійна пісня: "В Скелі спасіння сховайся, стомлений друже життям!..." Тут душа відчуває тишу, але сильно спонукує в щирій вдячній молитві

благоговіти перед всесущим і всюдиприсутнім Богом, — її добрим Пастирем і вірним Опікуном.

У додатку, необхідно також згадати, що тут є поширені багаті різновиди притаманних тільки тому унікальному парку Сіону літофацій, які огорнені чудовою гармонією різних відтінків кольорів і видів ерозійної різьби скель, часто густо прикрашених вічнозеленими шпильковими деревами, які так дивно, просто чудом виростили в тріщинах на голих твердих скельних стінах. Як вони живуть? Де вони беруть поживу? Звідки їхне коріння черпає воду? Чому вони так завзято борються з труднощами свого життя і перемагають?.. Все це дивує серце, цікавить розум і підбадьорує душу до переможного життя.

Не дивно тому, що вже після проголошення цієї місцевості заповідником, з огляду на дуже цікаві й дивні його характеристики, які зустрічаємо на кожному кроці, його відразу переіменовано на "Сіон", а багато його різним особливостям дали біблійні назви. Приїхавши сюди й познайомившись з заповідником, ви відразу починаєте почуватися якимось незбагненим способом, що ви переїхали в дивну небесну країну й знаходитеся в домі Божім.

(Далі буде)

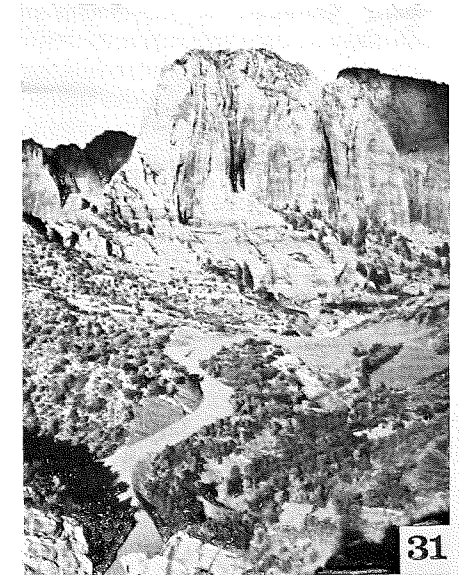
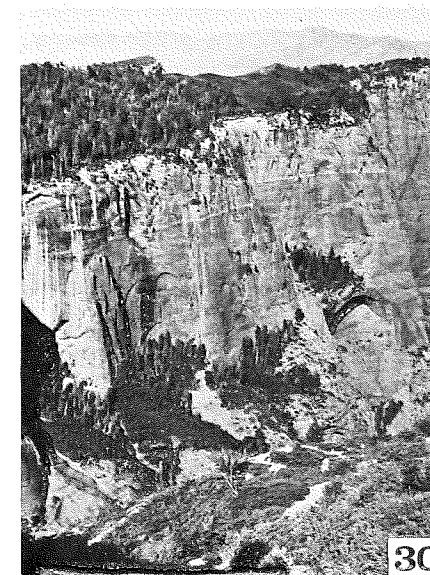
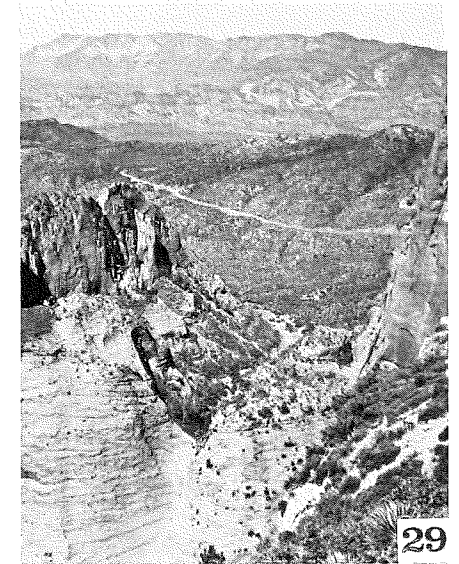
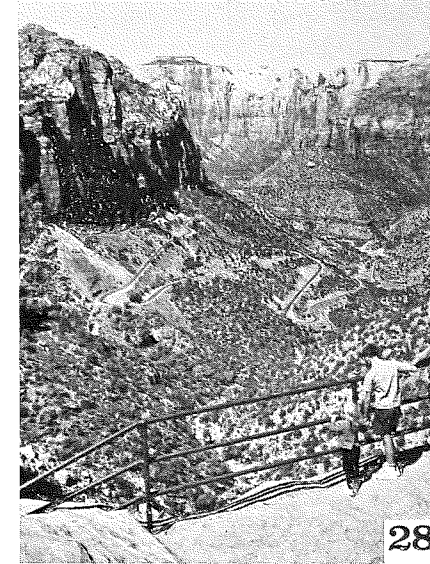

Наше здоров'я

БЕЗПІДСТАВНИЙ НЕСПОКІЙ

Часом, буває, виникає у людини якийсь безпідставний неспокій: тривожиться серце, наче очікуючи чогось недоброго, хоча приводу для нервування нема аж

ніякого. Незабаром до цих відчуттів приєднується загальна дратівливість, нервова система тонко реагує на шуми, у людини трапляється запаморочення, її му-

чить безсоння. Все це — ознаки неврозу, хвороби, яка з'являється в осіб, схильних до депресивних, пригнічених настроїв, у тих, хто не звик до мобілізації своїх духовних сил. Зустрівшись із труднощами в житті, такі люди "тікають від них у хворобу". А через збіг обставин і власні думки кожен сам у себе може викликати серйозні розлади внутрішніх органів і врешті-решт самонавіюванням поглибити недугу, що існує.

Однак якщо ми інколи викликаємо хворобу негативними емоціями, то чи не можна позитивними ліквідувати її? Так, і з успіхом. Критика власних "тривожних аргументів", спростування їх — це і є найнеобхіднішими ліками при швидкій

допомозі собі. У тому ж напрямі, проявляючи чуйність і моральну підтримку, мусять спрямувати свої зусилля близькі й товариші. Вони мають потурбуватися про оздоровлення побуту і праці такої людини чи подбати, щоб вона сполучала фізичну та розумову працю, додержувала чіткого розпорядку протягом усієї доби. Цікаве дозвілля теж сприяє лікуванню.

Іноді ознаки, властиві неврові страху, є початком більш тяжкого захворювання, зокрема групи старечих психозів. Розвиваються вони у зв'язку з неповноцінною діяльністю серцево-судинної системи.

М. С.

ОСІННІ РОЗДУМИ

Осінь завжди нагадує мені незвичайну кравчиню: ступає нечутно між деревами, непомітно знімає з них мірку, роздивляючись, що кому до лица. А одного тихого сонячного ранку прокидаються рослини і, мов діти, радіють обновам, які носитимуть до перших білих завій.

Іншого разу осінь перевтілюється на золотих справ майстриню: карбує червінці, щедро обсипає ними, наче молодих, розкішні, ще зелені крони. Дивишся — у берізки в косах дукати з'явилися, клен агатами прикрашений, калина рубінами вихвалюється, сливи — янтарем, а шипшині коралі дісталися — так і полум'яніють жаринки ягід...

Художниця-осінь додає свинцю річковим водам, а коричневі тони

дарує лісовим озерам. Фарбує у синє сиріожки, у фіолетове — голубику, вичервонює яблука і груші, рудим пензлем водить по луках, воронує рілля, і небо підсинює, сріблить роси і білі павутиння, що пливе у високості...

Але осінь і велика раціоналістка. Коли з-під наїжачених хмар впадуть на землю прощальні кличі журавлів, які відлітають у вирій, а вітер загуде в тисячі мідних труб, вона, добра фея, торкнеться чарівною паличкою дерев, і зрнуть вони додолу святкові одежі, коштовні прикраси і всі яскраві фарби.

З того листя лаштує осінь собі золотого човника і вирушає кудись далеко-далеко...

Ю. Коваленко

ВІРА Й НАУКА

Нерозгадані таємниці

ТРИКУТНИК СМЕРТІ

Білих плям, як стверджує наука географія, на планеті вже немає. Але на обжитих і об'їжджених уздовж і впоперек просторах трапляються явища, котрі пояснити ще досить важко. Подивіться уважніше на карту південної частини західної півкулі. Трішки фантазії, здорового глузду, співставлення розрізаних випадковостей і...

З'єднайте прямими лініями Бермудські, Багамські острови і Пуерто-Ріко. Ви одержите майже рівносторонній трикутник, названий у недалекому минулому "трикутником смерті". Зауважте, територія, що знаходиться всередині цього трикутника, порівняно невелика. Навколо густо населені острови. Ні на годину не припиняється жвавий рух як по морських, так і повітряних трасах. Несуть цілодобову вахту різні судна і літаки. Але, разом з тим, за останні двадцять п'ять років невідома стихія цього району забрала близько 1500 людських жертв.

Багато десятків транспортних, пасажирських і військових літаків, десятки морських суден безслідно зникли в цьому районі за дивовижних і таємничих обставин. І, що найбільш загадкове, — у жодній з цих катастроф не було випадку врятування людей, які могли б розповісти, що ж відбувалося в момент катастрофи. Не було знайдено жодного трупа чи будь-яких уламків транспорту, хоч допомога приходила порівняно швидко.

Літопис трагічних випадків бере початок з грудня 1945 року (звичайно, тра-

гедії траплялися і раніше, але ніхто не вбачав у них якихось закономірностей).

Ось як починалися деякі з них.

Авіабаза Форт-Лодердейл, Флоріда, 5 грудня 1945 року, 14 годин.

— Майкле, запроси дозволу на зліт.

— Є, командире! — Радист поправив навушники і схилився над передавачем.

— Я сімнадцятий. Дозвольте зліт.

— Сімнадцятий, зліт дозволяю. Зліт дозволяю усій групі. Командиру групи тримати зв'язок з контрольним пунктом. Інтервал, висота, курс — згідно графіка. Щасливо...

Машини одна за одною піднялися в безхмарне небо і лягли на курс.

Так почався звичайний політ п'яти патрульних літаків типу "Грумман-аведжер" з досвідченими пілотами, за плечима яких були роки служби в ВПС. Ніщо не віщувало трагедії, яка розіграється через півтори години і залишиться загадкою в історії авіації.

15 годин 40 хвилин...

— Честере, дай координати, щось нічого не можу второпати... Під нами океан, — голос командира став вищим, ніж звичайно.

— Момент...

— Чому ти замовк?

— Командире! Командире, не можу визначити курс...

15 годин 45 хвилин...

— Лейтенанте, чому вони мовчать? Уже час запросити дозвіл на посадку, — майор Стаббс — головний диспетчер — подивився на чергового. Лейтенант сте-

снів плечима. І раптом із динаміка вирвався голос радиста головної машини.

— З нами нещастя! Збилися з курсу. Землі не видно!.. Повторюю... ми не бачимо землі...

— Ваші координати? — Стаббс подався усім тілом уперед.

— Ми не можемо визначити, де знаходимося. Мабуть, заблукали.

— Тримайте прямо на захід...

— Ми не можемо визначити напрямків. Нічого не розуміємо... Навколо морок.

— Мабуть, потрапили в магнітну бурю, — до лейтенанта почали підходити інші чергові по ЦДП.

16 годин 00 хвилини...

— Полковнику Степлтоне, наказую: передати функції командира патрульного загону пілоту Двадцять першого. Двадцять першого.

— Є, сер!

16 годин 25 хвилини...

Новий командир зв'язався з землею.

— Ми не в змозі визначити координати. Гадаємо, що знаходимося кілометрах в 360 на північний схід від бази. Здається...

Зв'язок зник. Це були останні слова патруля.

— Спробуй зв'язатися. Скажи, що допомога близько, — майор віддав мікрофон черговому. — А мене з'єднайте з командуючим.

Стаббс почав нервово ходити по кімнаті. Підійшов до вітража. По бетонній полосі з ревом, від якого тремтіло скло, брав розгін величезний гідролітак з екіпажем із тринадцяти чоловік і рятівним спорядженням на борту.

— Сер, на проводі командуючий, — черговий подав майору телефон.

— Стаббс, ваша думка, — почулося в трубці.

Майор підтягнувся.

— Нічого не розумію. Щось трапилося з...

— Можливо закінчилось пальне? Вимушена посадка?

— Ні, сер! Але... все може бути.

— Гадаєте, люди загинули?

— Ні, сер. Якщо вимушена посадка в океані, то в екіпажа є всі можливості пересісти в надувні гумові човни. З обладнанням, яке є на борту кожного патрульного літака, можна протриматися в океані кілька тижнів, сер. У них є радіостанції...

— Ви прийняли хоч один сигнал про нещастя?

— Ні, сер... хвилину, сер! Що ще? — майор закрив долонею мікрофон і подивився на чергового.

— Втратився зв'язок з гідролітаком...

— Як!? — Стаббс витер хустиною лоб, що вкрився краплинками поту. — Негайно вдатися до екстрених заходів...

Форт-Лодердейл запросив допомоги у берегової охорони в Майамі. Висланий нею літак пішов у зону гаданої катастрофи. Але йому нічого не вдалося знайти. Настала ніч. 300 літаків і більше двох десятків військових кораблів берегової охорони почали розшуки в надії, що раптом у небо злетить сигнальна ракета або в шавушниках радистів почуються позивні потерпілих. До всієї цієї армади рятівників приєдналися також військові кораблі з англійської бази. Обстежили буквально кожний метр у районі гаданої катастрофи. І все — безрезультатно. Шість літаків з екіпажем у 27 чоловік загадково зникли за кілька десятків хвилин. У це важко було повірити. Але факт залишився фактом. Командування Форт-Лодердейла і берегової охорони збилося з пантелику. З першими променями сонця пошуки відновились по всій акваторії океану між Бермудськими островами і Флорідою. Але й

наступної доби не було найдено ні людей, ні уламків літаків. Для з'ясування того, що трапилося, залучили спеціалістів і експертів. Усі припущення зводилися до одного: літаки захоплені раптовим смерчем.

Але у даному випадку смерч міг потопити тільки "Мартін-марінера", який летів низько, а не патрульні "Грумман-авенджери", які йшли на висоті понад шість тисяч метрів. До того ж метеорологічна служба пасажирського теплохода, який був у цьому районі, не зареєструвала ніякого раптового смерчу.

Не маючи змоги пояснити цю трагедію, спеціалісти повели розмову про якісь "невідомі", "надзвичайні атмосферні умови", які часто трапляються в районі між Бермудськими островами, Пуерто-Ріко і Флорідою. Цей так званий "трикутник смерті", який уперто не бажав відкрити своєї таємниці, продовжував "ковтати" нові й нові жертви.

30 січня 1948 року. Година ночі. Аеропорт на Бермудських островах. Сирена тривоги порушила спокійний ритм роботи аеропорту. Зник "Старт-тайгер" з 27 пасажирами на борту, який ішов на посадку. Головний диспетчер ще і ще раз вмикав запис останньої розмови пілота "Старт-тайгера" з черговим на контрольному пункті.

— ...Йду точно по курсу. Видимість чудова. На борту все о'кей...

На глісаду літак не вийшов. Його не було ніде. Він зник, як випарувався у нічному небі над аеропортом.

Понад тридцять американських і англійських кораблів та десятки літаків, які по тривозі піднялися в повітря, повернулися на базу, так і не знайшовши бодай крихітних уламків повітряного гіганта.

28 грудня 1948 року. Літак "Дуглас-4". 32 пасажирів. Нічний політ. Здавалося,

все нормально. Літак наближався до аеропорту. Але "трикутник смерті" залишився вірним собі. Радіо замовкло. "Дуглас-4" зник. Зник з усіма тридцятьма двома пасажирами і екіпажем. Ніяких слідів катастрофи знайти не вдалося.

17 січня 1949 року...

Пасажирський літак "Старт-тайгер", який вилетів з аеропорта на Бермудських островах, мав приземлитися на острові Ямайка через 5 годин 15 хвилин. За 40 хвилин після вильоту пілот доповів: "На борту все нормально. Переключаюся на зв'язок з Кінгстоном-на-Ямаїці..." На аеродром літак не з'явився. Два американські авіаносці, шість торпедних катерів обстежили увесь водяний простір північніше Куби, але не виявили жодних слідів аварії. Південніше Куби крейсер і чотири торпедних катери також нічого не знайшли.

18 листопада 1949 року... 30 січня 1950 року... 12 лютого 1950 року... 12 грудня 1950 року... безслідно і загадково продовжували зникати літаки і морські судна...

Напрошується думка, що в п'ятдесяті роки, коли ще недостатньо був розвинений радіозв'язок, коли обладнання навігаційної техніки було, так би мовити, у зародковому стані, можна припустити, що якусь там частину інформації про події в критичний момент на борту літаків і кораблів не встигали передавати своєчасно. Нині ж технічний прогрес у галузі зв'язку та радіонавігації спростовує це припущення. Але "трикутник смерті" продовжує нести смерть і тепер.

18 лютого 1963 року на траверсі Драй-Торугас раптово і безслідно зник величезний танкер "Марін Сульфур-Куїн", який не встиг подати жодного сигналу нещастя і забрав із собою життя 39 чоловік.

5 липня 1963 року риболовецький сейнер "Сноу-бой" також безслідно зник у водах загадкового "трикутника смерті".

28 серпня 1963 року із Майамі вилетіли два бензозаправники, оснащені найновішою технікою зв'язку і телебачення, щоб заправити паливом групи важких бомбардувальників у повітрі над Атлантичним океаном. Зв'язок між заправниками і авіабазою перервався раптово, у той момент, коли вони перебували над океаном у районі "трикутника смерті". Два літаки з екіпажами із одинадцяти чоловік зникли, ніби їх не було. Радіолокаційні установки ППО З'єднаних Штатів й авіаносців в океані, які супроводжували бензозаправників у польоті втратили їх з поля зору, ніби ті випарувалися серед білого дня в ідеально ясну погоду. І знову, як і в минулі роки, на розшуки жертв були направлені десятки суден і літаків. Цього разу південнозахідніше Бермудських островів знайшли уламки і, як ствердили спеціалісти, то були рештки бензозаправників. Припустили, що літаки зіткнулися в польоті один з одним. Однак пізніше були знайдені й інші подібні уламки в 250 кілометрах від гаданого місця зіткнення. Версія відпала, а іншої, вірогіднішої, не знайшлося. Отже, і ця загадкова катастрофа не з'ясована до кінця.

За останні два роки зникло ще кілька літаків та морських суден і теж безслідно.

Згаданих прикладів цілком достатньо, аби зробити певні висновки. Але які? Усе залежить від того, як ми поставимося до "трикутника смерті". Якщо підійти критично, проаналізувавши тільки статистику аварій, то й справді загадкового тут нічого немає. Бо, наприклад, у 1968

році з тридцяти однієї катастрофи на регулярних авіалініях світу (без СРСР) над "трикутником смерті" відбулася лише одна. Як бачимо, процент невеликий. Відносні цифри авіаційних катастроф, як це видно із щорічних звітів авіаційних корпорацій, давно стабілізувалися, і в розрахунку на кожні 100 млн. км рейсів на регулярних лініях вони складають в різні роки від 0,5 до 0,7 катастрофи. Основними "центрами" загибелі повітряних кораблів є аеродроми. До 80 процентів припадає на зліт і посадку. Так що "трикутник смерті" не порушує законів статистики...

Загибель суден в цьому районі дещо загадкова, але й вона не є якимось винятком. Згідно статистики, за 15 років (1959—1973 роки) тут загинуло чимало великих суден. У наш час на всіх широтах світового океану безслідно, без жодного сигналу "СОС", зникає від трьох до десяти суден на рік. Виходить, що так званій "трикутник смерті" не виправдовує своєї назви?..

І все ж, скільки версій і гіпотез народжується у зв'язку з цим таємничим кутком нашої планети! І вірогідність раціонального, правдоподібного в них не виключена. Отже, в дорогу, у країну фантазію, де може зустрітися також і... позаземна цивілізація, яка так негуманно вивчає наш світ. Можливо, в цьому районі планети і насправді відбуваються якісь зміни, порушення гравітаційної, магнітної чи інших постійних характеристик нашого світу? Можливо, на якийсь час тут і справді створюються якісь досі не вивчені метеорологічні умови? Виникає безліч запитань, відповідь на які досі одержати не вдалося.

А. П.

Народні звичаї

ХТО ЯК ВІТАЄТЬСЯ

Найпоширенішою формою вітання в сучасному світі є рукостискання, яке сягає ще рицарських часів. "Дивись, моя правиця без зброї, я тобі довіряю!" — начебто говорили один одному витязі. У глибоку давнину деякі народи віталися досить своєрідно: висовували язика чи поверталися спинами. Стародавні греки і римляни, зустрічаючись, цілувалися. Про це згадують Гомер і Геродот, а римський імператор Тіберій навіть видав спеціальний указ, який забороняв зловживати "щоденними поцілунками".

Жителі Індії вітають один одного легким кивком голови, складаючи долоні на рівні підборіддя, і вигуком "намасте". Можна почути й мусульманське "селям". На знак особливої поваги до старших молоді люди в поклоні кінчиками пальців торкаються ніг того, кого вітають. До речі, індійське вітання "Намасте акал" майже тотожне нашому: "Здоровенькі були!"

Вітаючи друга, китаець запитує: "Чи їв ти?, перс висловлює побажання: "Будь веселим!", зулус із Судану повідомляє: "Я тебе бачу", житель з острова Самоа в Тихому океані говорить: "Щоб ти жив!", гвінеець з народності фанги заявляє "Мбола!", тобто "Будь старим!", маючи на увазі "будь розумним, мудрим". Ще зовсім недавно евенки замість вітання зверталися до пришельця з питанням: "Що їв?" або "Що добув (уполював)?", а на Таїті (Тихий океан) ще й досі запрошують гостя словами: "Хаере та маа" — "Приходь поїсти".

У країнах Близького Сходу вершник при зустрічі з пішим повинен вітатися першим, незважаючи на різницю у віці, званні, статі. Людина, що йде, вітається першою з людиною, що стоїть. А той, що стоїть, вітається першим з тим, що сидить. І якщо юнак, який сидить, першим привітає вкритого сивиною знатного старця, який входить до кімнати, він поступить неестетично і безтактно.

Коли входиш у дім маадана з плавнів Тигру і Євфрату, то спочатку треба притиснути долоню до серця, так, як це зробить господар, а потім піднести її до чола.